

S. ELŻBIETA SOZAŃSKA USJK

Wyższe Seminarium Duchowne, Łódź

WSPIERANIE DZIAŁAŃ KATECHETYCZNYCH I WYCHOWAWCZYCH PRZEZ URSZULANKI SERCA JEZUSA KONAJĄCEGO W POCZĄTKACH DIECEZJI ŁÓDZKIEJ

Słowa kluczowe: wychowanie chrześcijańskie, katecheza, formacja duchowa, Krucjata Eucharystyczna, Sodaliczka Mariańska

1. Wprowadzenie. 2. Sytuacja społeczno-gospodarcza diecezji łódzkiej. 3. Pierwsze domy urszulańskie w diecezji. 4. Działalność wspierająca katechezę i katechizację. 4.1. Początki. 4.2. Kursy katechetyczne. 4.3. Zebrania katechetek. 4.4. Troska o rozwój duchowy katechetek. 4.5. Krucjata Eucharystyczna. 5. Podsumowanie

1. WPROWADZENIE

24 maja 1989 r., gdy relikwie błogosławionej – a dziś świętej – Urszuli przybyły z Rzymu do Łodzi, metropolita łódzki arcybiskup Władysław Ziśka powiedział do zebranych: „św. Urszula Ledóchowska wybrała region łódzki na miejsce aktywności apostolskiej założonego przez siebie Zgromadzenia, w przeświadczeniu, że Bóg wskazał jej tę ziemię pod zasiew Chrystusowej Ewangelii”¹. Historia początków działalności apostolskiej nowo powstałego Zgromadzenia Sióstr Urszulanek Serca Jezusa Konającego na terenie Łodzi wydaje się wyjątkowa ze względu na zakres, dynamizm, zasięg terytorialny i społeczny oraz zaangażowanie samej Założycielki – św. Urszuli Ledóchowskiej. Celem opracowania jest przybliżenie działalności szarych urszulanek u samych początków posługi w diecezji łódzkiej, dlatego jako ramy czasowe przyjęto dwudziestolecie międzywojenne, a szczególnie lata 1922–1939. Artykuł składa się z trzech części: pierwsza część opisuje ekonomiczną i społeczną kondycję nowej diecezji na przełomie wieków i w początkach XX w., druga ukazuje okoliczności przybycia sióstr urszulanek do diecezji, tworzenia i apostolatu pierwszych placówek, a ostatnia część odnosi się do zaangażowania zgromadzenia w pracę katechetyczną i formacyjną.

¹ Por. M. Krupecka, *Urszulanki w Łodzi*, Idziemy 27 (2013), 14–15.

2. SYTUACJA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA DIECEZJI ŁÓDZKIEJ

W pierwszej połowie XIX w. Łódź, prowincjonalne miasteczko, leżące na zachodnich rubieżach Imperium Rosyjskiego, przekształciło się w ważny ośrodek przemysłowy². W tym czasie rodzące się centrum przemysłu włókienniczego liczyło 20 tys. mieszkańców, a pod koniec XIX w. ich liczba wzrosła do 50 tys., by w ciągu kolejnego ćwierćwiecza osiągnąć populację liczącą 400 tys. Łódź drugiej połowy XIX w. to miasto złożonych procesów gospodarczych, obecnych w Europie, a w Polsce nabierających rozpędu. Błyskawiczny rozwój miasta związany był z napływem mieszkańców bliższych i dalszych wsi, szukających w przemyśle fabrycznym zatrudnienia i poprawy poziomu życia³. Przybywający do Łodzi rolnicy stawali się z dnia na dzień nie tylko robotnikami, lecz także członkami społeczeństwa masowego i uczestnikami masowej kultury. Złożona struktura demograficzna i wyznaniowa była wynikiem ciągłego ruchu społecznego i przyływu nowych mieszkańców⁴. Industrializacja objęła także inne rejony Królestwa Polskiego, między innymi Zgierz i Tomaszów, które stanowiły ważne punkty oddziaływań duszpasterskich w diecezji⁵.

W takim kontekście historyczno-kulturowym papieską bullą *Christi Domini* z 10 grudnia 1920 r., została powołana do istnienia nowa diecezja łódzka⁶, wydzielona z już istniejących diecezji warszawskiej i włocławskiej. Pierwszym jej ordynariuszem został biskup Wincenty Tymieniecki⁷ – budowniczy kościoła św. Stanisława Kostki w Łodzi (późniejszej katedry) i proboszcz tejże parafii. W związku z erygowaniem diecezji zakres obowiązków, a przede wszystkim odpowiedzialności biskupa W. Tymienieckiego znacznie się poszerzył.

W nowej diecezji nie brakowało trudności, a podstawową był brak dostatecznej liczby współpracowników, kapłanów i osób zakonnych, w stosunku do zadań, potrzeb i wyzwań stojących przed młodą diecezją. Inną trudnością była budowa od podstaw struktur diecezji oraz instytucji kościelnych, jak również pozyskanie przychylności wiernych i ułożenie poprawnych stosunków z innymi wyznaniami. Łódź dwudziestolecia międzywojennego stawiała się jednym z największych ośrodków przemysłowych w Polsce, z rzeszą robotników wykorzenionych religijnie i kulturowo, a jednocześnie będących pod znacznym wpływem partii socjalistycznych. W pasterskiej optyce biskupa Wincentego Tymienieckiego diecezja wymagała nowych form duszpasterskich, dostosowanych do możliwości i duchowych potrzeb jej wiernych.

Ordynariusz, znając i rozumiejąc duszpasterskie potrzeby swych diecezjan, a szczególnie miasta Łodzi, wiele uwagi i troski poświęcił przede wszystkim dusz-

² Por. *Historia Kościoła łódzkiego*, red. ks. K. Dąbrowski, Łódź 2012, 5–8.

³ Por. tamże.

⁴ Por. tamże.

⁵ Por. J. Orzechowska, *Podwórka Piotrkowskiej*, Łódź 2011, 6–15; oraz A. Szram, A. Wach, J. Wiktorowski, *Łódź*, Łódź 1987, 35–36.

⁶ Por. *Historia Kościoła łódzkiego...*, dz.cyt.

⁷ Por. Z. Czosnykowski, *Ksiądz Wincenty Tymieniecki pierwszy biskup łódzki jako duszpasterz*, Łódź 1963.

pasterstwu dzieci i młodzieży szkolnej oraz pozaszkolnej, mobilizując do tych działań całe duchowieństwo. Mimo piętrzących się różnorodnych trudności duszpasterskich władze diecezji na pierwszym miejscu stawiały właśnie katechizację szkolną. Jako że liczba księży była zbyt mała, aby podjąć pracę katechetyczną we wszystkich szkołach, biskup W. Tymieniecki zdecydował się na udzielenie misji kanonicznej świeckim nauczycielkom religii. Podstawowym przygotowaniem był roczny kurs katechetyczny w roku szkolnym 1919/20 prowadzony przez biskupa, wtedy jeszcze proboszcza parafii św. Stanisława Kostki w Łodzi⁸. Biskup ordynariusz zdawał sobie sprawę z niedostatecznego przygotowania zawodowego katechetek, dlatego chciał zapewnić im możliwość stałego samokształcenia, jak również zorganizować i ujednolicić pracę katechetyczną w diecezji. Obok potrzeb katechetycznych nowy biskup ordynariusz musiał się zmierzyć z trudnościami ekonomicznymi, socjalnymi, a nawet medycznymi. Potrzebował wsparcia materialnego, personalnego i duchowego. Takim zapleczem mogło być zgromadzenie z charyzmatem apostołskim.

3. PIERWSZE DOMY URSZULAŃSKIE W DIECEZJI

Bezpośrednim powodem, dla którego biskup W. Tymieniecki zwrócił się do matki Urszuli Ledóchowskiej, założycielki Zgromadzenia Sióstr Urszulanek Serca Jezusa Konającego, z apelem o przysłanie do Łodzi sióstr, była pilna potrzeba opieki nad działalnością katechetyczną w diecezji. W tym celu już w lipcu 1921 r. skierował prośbę do przełożonej generalnej nowo powstałego zgromadzenia z propozycją objęcia pracy formacyjnej wśród katechetek, zaangażowanych w szkolnictwie powszechnym w Łodzi. Propozycja biskupa W. Tymienieckiego była zgodna z celami i misją tego zgromadzenia w Kościele⁹. Dla młodego zgromadzenia było to duże wyzwanie personalne, jednak św. Urszula postrzegała to jako wyraz Bożej woli i znak czasów. Mimo trudności personalnych Matka Urszula, widząc potrzebę pracy wśród katechetek łódzkich, skierowała do Łodzi najlepiej przygotowane i energiczne siostry. Z korespondencji między matką Urszulą a biskupem Wincentym Tymienieckim wynika, że ordynariuszowi bardzo zależało na dobrym, zawodowym przygotowaniu nauczycielek religii i bardzo liczył na współpracę ze zgromadzeniem: „Otrzymawszy list Najprzewielebniejszej Matki spieszę natychmiast odpowiedzieć, gdyż sprawa osiedlenia sióstr bardzo mi na sercu pasterskim leży. Modliłem się serdecznie i modlić się będę, by dobry Pan przechylił szalę na korzyść Łodzi. On za ziemskiego swego pobytu nauczał z Łodzi, niech to będzie symbolem Jego woli, że siostry tu osiedlić się powinny, by z miasta Łodzi szła doń modlitwa i gorliwa praca na chwałę Bożą. Miasto największe po Warszawie da z pewnością wiele powołań [...]. Jestem przekonany, że Przewielebna Matka będzie zadowolona ze swej pracy *ad maiorem Dei gloriam*”¹⁰.

⁸ Por. M. Piaszyk, *Zakonnice w Łodzi międzywojennej*, Tygodnik Powszechny nr 36, 1980.

⁹ Por. *Reguła św. Augustyna i Konstytucje*, Pniewy 1938, 31.

¹⁰ Cyt. za: J. Ledóchowska, *Życie i działalność Julii Urszuli Ledóchowskiej*, Poznań 1975, 264.

W marcu 1922 r. zgromadzenie oficjalnie rozpoczęło pracę w Łodzi, a pasterz diecezji polecił siostram urszulankom Serca Jezusa Konającego następujące działania na polu katechetycznym:

- nauczanie religii w szkołach,
- opiekę nad katechetkami świeckimi w utworzonym dla nich internacie,
- organizowanie kursów katechetycznych oraz innych form doskonalenia zawodowego,
- prowadzenie przedszkola dla 120 dzieci przy ul. Czerwonej 6 w Łodzi¹¹.

Pierwszą urszulanką w Łodzi była siostra Aniela Łozińska – osoba z wieloletnią praktyką pedagogiczną i z dużymi doświadczeniem zawodowym. Siostra zamieszkała tymczasowo w prywatnym mieszkaniu pani Marii Nowickiej przy ul. Długiej 17 (obecnie ul. Gdańska)¹². Matka Urszula rozumiała trud i niepewność siostry Anieli wobec zadań i oczekiwań pasterza diecezji, dlatego wspierała ją listami, zapewniając o swej trosce: „Myślą jestem przy Tobie. Mszę św. i Komunię św. za Ciebie i dzieło, jakie masz zapoczątkować, ofiarowałam. Ofiara – jako kamień węgielny dzieła – jest właśnie najlepszą rękojmią, że dobrze pójdzie. Więc bądź mężna, wielkim sercem złóż Bogu w ofierze to, do czego serce Twe może nawet bardzo przyłgnęło, Bóg sam wystarczy za wszystko”¹³.

W krótkim czasie św. Urszula otworzyła na terenie diecezji osiem placówek. Poniżej zarysowana zostanie każda z nich w dwóch aspektach: przyczyny powstania i działalność dla środowiska.

W 1923 r. biskup W. Tymieniecki oddał do dyspozycji urszulanek dom przy ul. Czerwonej 6, ofiarowany przez Ludwika Geyera, właściciela fabryki, z obowiązkiem prowadzenia ochronki dla dzieci robotników z fabryki¹⁴. W dość krótkim czasie dom z inicjatywy sióstr tętnił życiem. Mieściły się tutaj: trzyoddziałowe przedszkole dla setki dzieci, świetlica, ośrodek katechetyczny dla całej diecezji (jego działalność trwała aż do 1962 r., z przerwą na czas wojny), internat – początkowo dla nauczycielek religii, potem dla dziewcząt uczęszczających do szkół średnich, przygotowujących się do pracy wychowawczej i katechetycznej. W domu przy ul. Czerwonej odbywały się zebrania Sodalicii Mariańskiej, Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży Żeńskiej (w latach 1929–1932) i Krucjaty Eucharystycznej. Tu również wydawane było czasopismo Krucjaty: „Orędowniczek Eucharystyczny”. Mieszkające w tym domu siostry katechetki docierały jako nauczycielki religii, do szkół powszechnych w Łodzi, Zgierzu i Tuszynie (ok. 20 katechetek w 1939 r.). Tu również było centrum pracy formacyjnej wśród katechetek, o czym szerzej będzie mowa w trzeciej części artykułu.

W 1925 r., na prośbę Zarządu Miejskiego w Łodzi, biskup Tymieniecki zwrócił się do matki Ledóchowskiej z propozycją objęcia przez siostry III Miejskiego Domu Wychowawczego w Łodzi przy ul. Kopernika 51. Założycielka przyjęła propozycję

¹¹ Por. M. Kujawska, *Matka Urszula Ledóchowska*, Kielce 1947, 125–128.

¹² Por. J. Ledóchowska, *Życie i działalność...*, dz.cyt., 263–276.

¹³ Cyt. tamże, 264–265.

¹⁴ Por. *Zgromadzenie Sióstr Urszulanek Serca Jezusa Konającego. Szkic historyczny, stan aktualny*, Poznań–Warszawa 1981, 143–145.

i we wrześniu tego roku siostry rozpoczęły pracę w Zakładzie Wychowawczym dla ok. 140 dzieci w wieku od 7 do 14 lat. Początkowo był to zakład koedukacyjny, a z czasem tylko dla dziewcząt¹⁵.

O początkach tego dzieła apostołskiego św. Urszula napisała: „Prawie zmuszona byłam wziąć III Dom Wychowawczy magistracki. Biskup Tymieniecki koniecznie tego chce. Więc pojechałam. Istne tam piekło: 138 dzieci niesfornych, chłopcy i dziewczynki, 14 bursistek od 18 do 20 lat, nic nie chcą robić, brud, pluskwy. Trzeba jak najszybciej naszymi siłami obsadzić”¹⁶.

W 1930 r. w Łodzi powstała trzecia placówka urszulańska – dom przy ul. Obywatelskiej, na ówczesnych peryferiach miasta, na Rokiciu. Placówka powstała dzięki darowiźnie dokonanej przez rodzinę Przybyłków, których trzy córki wstąpiły do zgromadzenia urszulanek. Dom ten przez pewien czas działał pod osobistym kierunkiem matki Urszuli. Już w pierwszych miesiącach działania wspólnota siostr powołała do życia przedszkole, głównie dla dzieci z rodzin robotniczych, oraz mały internat dla uczennic szkół średnich. Duża odległość od kościoła parafialnego sprawiła, że matka Urszula wraz z siostrami postanowiła wybudować kościół (powstał w latach 1932–1935). Rozbudowała także ofiarowany dom na potrzeby apostołskie klasztoru i parafii. Po rozbudowie i remontach w domu przy ul. Obywatelskiej, oprócz przedszkola i internatu, mieściła się drukarnia oraz stołówka, znalazło się tam również miejsce dla dzieci i młodzieży z organizacji religijnych. Ponadto siostry podjęły katechizację w szkołach powszechnych Łodzi. Dzięki tej pracy mogły lepiej i skuteczniej pomagać rodzinom w okresie kryzysu ekonomicznego lat trzydziestych. W latach 1931–1934 siostry włączyły się w działalność charytatywną Kościoła łódzkiego i Caritasu, służąc prowadzeniem kuchni dla bezrobotnych i obsługując podobne placówki pomocy przy ul. Gdańskiej i na Julianowie¹⁷.

W dwudziestoleciu międzywojennym św. Urszula Ledóchowska podjęła także pracę w czterech innych miejscowościach na terenie diecezji łódzkiej: Ozorkowie, Arturówku, Kazimierzu i w Łęczycy.

Pierwszym chronologicznie domem w diecezji był dom w Ozorkowie. W listopadzie 1921 r. matka Ledóchowska zakupiła w Ozorkowie na Bugaju dom z ogrodem i 5 ha pola, a gmina ofiarowała zgromadzeniu położony przed domem plac, na którym miał stanąć kościół – filia kościoła parafialnego – i szkoła dla dzieci¹⁸. Siostry założyły i prowadziły Czeroklasową Szkołę Powszechną, do której uczęszczało około 70 dzieci z rodzin robotniczych. Do 1939 r. siostry służyły społeczności lokalnej pracą nauczycielską w szkołach powszechnych, a także katechizowały w szkołach w Śliwnikach, Parzęczewie, Kowalewicach i szkołach ozorkowskich. Natomiast w filii kościoła parafialnego siostry wspierały kapłanów w pracy duszpasterskiej wśród dzieci i młodzieży.

¹⁵ Por. tamże, 153.

¹⁶ Zob. Matka Urszula Ledóchowska, *Kronika Zgromadzenia Sióstr Urszulanek Serca Jezusa Konającego*, Warszawa 1992, 37.

¹⁷ Por. *Zgromadzenie Sióstr Urszulanek...*, dz.cyt., 157–158. Od 1938 r. dom przy ul. Obywatelskiej stał się także domem przełożonej centrum i w 1938 r. mieszkały w nim 82 siostry.

¹⁸ Por. tamże, 142–143.

Pod koniec lat dwudziestych ubiegłego stulecia Kuria Diecezjalna odstąpiła Kasie Chorych drewniany dom „Juwenat”, położony w lasach łagiewnickich, w letniskowej miejscowości Arturówek, na prewentorium dla dzieci robotników łódzkich, zagrożonych gruźlicą. W 1930 r. szare urszulanki objęły prewentorium na prośbę Komitetu Opiekuńczego z biskupem Tymienieckim i Zytą Geyerową na czele. Początkowo siostry prowadziły turnusy prewentoryjne dla około 20 dzieci w wieku od 4 do 15 lat. Z czasem placówkę przekształcono, w latach 1936–1939 był to zakład opiekuńczo-wychowawczy dla prawie 120 małych dzieci.

W 1930 r. na życzenie biskupa Tymienieckiego zgromadzenie zakupiło budynek z placem w Kazimierzu koło Lutomierska. Początkowo budynek przeznaczony był na kolonie letnie dla dzieci łódzkich zrzeszonych w Krucjacie Eucharystycznej, dlatego do 1939 r. dom był czynny tylko w okresie letnim¹⁹. Kolonie letnie odbywały się w dwóch miesięcznych turnusach, dla dzieci szkół podstawowych, a liczba uczestniczących w każdym turnusie wynosiła około 150 uczestników.

W 1932 r. powstała placówka urszulańska w Łęczycy²⁰. W ofiarowanych kamienicach szare urszulanki podjęły działania edukacyjne i socjalne na rzecz społeczności lokalnej. Prowadziły przedszkole dla 40 dzieci, internat dla 20 dziewcząt przybywających tu do szkoły oraz jadalnię, w której dożywianiem objęto w pierwszej kolejności dzieci. Siostry organizowały także kursy kroju i szycia, dające dziewczętom pełne kwalifikacje rzemieślnicze. W kolejnych latach siostry powołały do życia świetlicę z dożywianiem dla dzieci pracowników fabrycznych.

W naszkicowanej powyżej panoramie działalności sióstr urszulanek szarych zaznacza się wyraźnie główny rys zgromadzenia – praca wychowawcza. Matka Urszula rozumiała, że jednym z głównych zadań zakładów wychowawczych jest ukształtowanie w wychowanku właściwego stosunku do pracy, wdrażanie do sumienności i odpowiedzialności. A oprócz tego zdobywanie sprawności i zaradności w obowiązkach dnia codziennego. Dlatego praca obok zabawy była ważnym czynnikiem wychowawczym w domach urszulańskich, przygotowującym wychowanka do dorosłości²¹. To przygotowanie do dorosłości było realizowane również na kursach i w szkołach zawodowych prowadzonych przez siostry w powyższych placówkach.

Kryzys ekonomiczny dwudziestolecia międzywojennego szczególnie dotkliwie odczuwany był wśród robotników łódzkich. Zmniejszenie zapotrzebowania na towary fabryczne spowodowało znaczne bezrobocie na terenie miasta Łodzi i okolic. Niezależnie od zasiłków pieniężnych i innej pomocy udzielanej przez samorządy, siostry starały się włączać w projekty Kościoła lokalnego²². Z inicjatywy biskupa Wincentego Tymienieckiego przy Kurii Diecezjalnej przez cztery lata działał komitet dożywiania bezrobotnych. W tę właśnie inicjatywę aktywnie włączyły się sio-

¹⁹ Por. tamże, 159–160.

²⁰ Tekla Chrempińska, wstępując do zgromadzenia w 1932 r., ofiarowała dwie jednopiętrowe kamienice w Łęczycy: przy ul. Kościuszki, gdzie mieściła się księgarnia, i przy ul. Poznańskiej, gdzie była jadalnia. Por. tamże, 164–165; oraz *Historia grobami pisana. Cmentarz parafii św. Andrzeja Apostoła w Łęczycy*, red. Towarzystwo Miłośników Ziemi Łęczyckiej, Łęczycza 2004, 71–72.

²¹ Por. K. Olbrycht, *Zarys systemu wychowania Urszuli Ledóchowskiej*, Pniewy 2002, 28–35.

²² Por. J. Ledóchowska, *Życie i działalność...*, dz.cyt., 262–276.

stry urszulanki. Szare siostry prowadziły kilka punktów z kuchnią dla bezrobotnych, między innymi: przy ul. Zgierskiej (1 lutego 1932 – 31 lipca 1933), przy ul. Gdańskiej 111 dla 2000 osób (22 grudnia 1931 – 10 maja 1934)²³. Biskup Włodzimierz Bronisław Jasiński (biskup łódzki w latach 1934–1946) wznowił akcję „Doraźnego Posiłku” i zgromadzenie chętnie wsparło tę inicjatywę, otwierając trzy punkty z posiłkami dla najuboższej ludności miasta: przy ul. Obywatelskiej 2 dla ok. 2000 osób, a także przy ul. Drewnowskiej 72 i przy ul. Lokatorskiej 12 – dla ok. 800 osób w każdym z punktów.

4. DZIAŁALNOŚĆ WSPIERAJĄCA KATECHEZĘ I KATECHIZACJĘ

Bezpośrednim powodem zaproszenia szarych urszulanek do Łodzi była pilna potrzeba opieki nad działalnością katechetyczną w diecezji, koordynacja katechizacji oraz nauka religii w szkołach łódzkich. W trosce o wypełnianie misji przez świeckie katechetki siostry urszulanki podejmowały działania w zakresie dokształcania zawodowego oraz pogłębiania wiedzy religijnej i rozwoju życia duchowego katechetek. Siostry zaangażowały się w tę działalność z wielkim poświęceniem i przy dużym wsparciu samej Założycielki. Poniżej zarysowane zostaną ważniejsze działania formacyjne, podjęte przez zgromadzenie przede wszystkim w Łodzi.

4.1. POCZĄTKI

Pierwszą urszulanką na ziemi łódzkiej była siostra Aniela Łozińska²⁴, posłana przez Założycielkę, aby objąć opieką merytoryczną i metodyczną nauczycielki religii. Początkowo siostry zamieszkały na rogu ul. Piotrkowskiej i ks. Skorupki 1²⁵, a w niedługim czasie biskup ordynariusz oddał do dyspozycji siostrom dom przy ul. Czerwonej 6. Zwyczajny przyfabryczny budynek z czerwonej cegły w krótkim czasie stał się tętniącym życiem ośrodkiem katechetycznym, wychowawczym i charytatywnym. Zgromadzenie starało się wspierać młodą diecezję w dziele katechizacji poprzez podjęcie pracy katechetycznej w szkołach. Od września 1922 r. siostry Pia Leśniewska i Aniela Łozińska podjęły pracę jako katechetki w szkołach powszechnych. Warto zauważyć, że były to jedne z pierwszych sióstr zakonnych habitowych, zatrudnione w szkołach powszechnych jako nauczycielki. Z każdym rokiem liczba

²³ Por. M. Krupecka, *90 lat obecności Sióstr Urszulanek Serca Jezusa Konającego w Łodzi i w Kościele Łódzkim*, w: „Otrzymała od Ducha Świętego wielki charyzmat”. Św. Urszula Ledóchowska i Urszulanki Serca Jezusa Konającego, red. M. Krupecka, W. Misztal, Kraków 2012, 21–45.

²⁴ Wychowanka m. Urszuli Ledóchowskiej ze szkoły urszulanek w Krakowie, a następnie najbliższa współpracowniczka Matki w szkole języków w Merentähti w Finlandii, potem w Danii i w Polsce. Ukończyła z wyróżnieniem Gimnazjum Sióstr Urszulanek w Krakowie w 1900 r. oraz roczny kurs uzupełniający. Od 1911 r. pracowała w szkole jako nauczycielka, odznaczająca się talentem i taktem pedagogicznym. Por. *Zgromadzenie Sióstr Urszulanek Serca Jezusa Konającego. Zmarłe siostry 1907–2005*, Warszawa 2006, 169–171.

²⁵ Por. J. Ledóchowska, *Życie i działalność...*, dz.cyt.

siostr katechetek wzrastała. W omawianym okresie liczba ta wzrosła z dwóch do ponad dwudziestu²⁶. Trzeba podkreślić, że liczba dzieci objętych katechizacją prowadzoną przez siostry w samej Łodzi przekraczała 15 tys.²⁷. Oprócz katechizacji i prowadzenia kursów katechetycznych siostra A. Łozińska pomagała w organizacji nauczania religii w szkołach. Wynikało to ze specyfiki działań Kurii oraz upoważnień otrzymanych przez siostrę od władz kurialnych²⁸. Dokonywanie przydziału do szkół wymagało dużej znajomości środowiska pracy katechetek, aby przydział był najkorzystniejszy dla nauczycielek religii i całości katechizacji. Przede wszystkim chodziło o dobrą koordynację łączenia etatów katechetycznych w dwóch lub więcej szkołach. Oprócz katechizacji i prowadzenia kursów katechetycznych siostra Aniela Łozińska pomagała w organizacji nauczania religii w szkołach.

Priorytetową działalnością szarych urszulanek było udzielanie pomocy i szeroko rozumianego wsparcia świeckim nauczycielkom religii. Jedną z form działań wspierających nauczycielki religii był internat dla przyszłych katechetek, prowadzony przez siostry. Z powodów lokalowych wspólnota mogła przyjąć jedynie 10 osób. Siostry szczególną uwagę zwracały na mieszkanki internatu, którym oprócz pomocy merytorycznej niejednokrotnie udzielały pomocy materialnej²⁹. Mieszkanki internatu, poza używaniem mieszkania i całodziennym utrzymaniem za niewielką odpłatnością, mogły korzystać z pomocy katechetycznych. Miały na miejscu ośrodek katechetyczny, służący im radą i pomocą w przygotowaniu zajęć lekcyjnych. Opiekę nad internatem w 1927 r. sprawowała siostra Pia Leśniewska, a w następnych latach siostra Zofia Cywińska. Z czasem stało się tradycją internatu, że panie uczestniczyły we Mszy św., wspólnie modliły się, spotykały z opiekunką internatu na osobistą rozmowę czy pomoc w przygotowaniu do zajęć. Z czasem spotkania te stały się bardziej regularne i sformalizowane, w pewnym okresie odbywały się nawet trzy razy w tygodniu, a dotyczyły literatury i zagadnień z dziedziny pedagogiki, metodyki³⁰.

²⁶ Por. M. Krupecka, *90 lat obecności...*, dz.cyt.

²⁷ Por. U. Górską, *Błogosławiona Urszula Ledóchowska – Apostolka Łodzi*, w: *Apostolka Łodzi święta Urszula Ledóchowska i jej zgromadzenie w Łodzi 1922–2012*, red. T. Rogowski, Łódź 2012, 9–32.

²⁸ Zob. Dz.U. MWRiOP, nr 9, poz. 104. Zgodnie z okólnikiem Ministra WRiOP z dnia 24 IV 1926 r. nr 10 poz. 3284 Kuria otrzymywała z Ministerstwa wykazy stanowisk nauczycieli etatowych i płatnych godzin. Przydziały do szkół w celu uzupełnienia etatów nauczyciele otrzymywali na podstawie decyzji inspektora szkolnego. W interesie katechetek leżało, aby uzupełnienie godzin było w pobliżu szkoły macierzystej. Na podstawie osobistego porozumienia biskupa Tymienieckiego z władzami miasta i z inspektorem szkolnym w Łodzi przydziałem lekcji religii zajmowała się Kuria Diecezjalna, udzielała misji kanonicznej do szkół i jednocześnie przedstawiała inspektorowi projekt przydziału godzin do uzupełnienia dla nauczycielek etatowych.

²⁹ Por. P. Mazur, *Św. Urszula Ledóchowska – wychowawczynie matek i wychowawczyń*, w: *Polka w Europie. Św. Urszula Ledóchowska. Materiały z sesji naukowej (KUL, 21–22 V 2004)*, red. M. Chmielewski, Z.J. Zdybicka, M. Ziółkowska, Lublin 2005, 103–126.

³⁰ Posłaniec św. Urszuli 4 (1929), 63.

4.2. KURSY KATECHETYCZNE

Biskup ordynariusz w porozumieniu z Kuratorium powierzył siostrze Anieli wizytowanie katechetek zatrudnionych w szkołach, co miało pomóc rozeznaczyć środowisko nauczycielek religii, ich potrzeby merytoryczne i metodyczne, a tym samym zorientować się w kierunkach doskonalenia zawodowego. Siostra Aniela Łozińska rozpoczęła pracę metodyczną od odwiedzania nauczycielek religii w ich placówkach szkolnych, a odwiedziny te miały charakter obserwacji lub wizytacji, której celem było lepsze poznanie mocnych i słabych stron katechezy szkolnej. Wizytacje kilkudziesięciu nauczycielek podczas ich pracy z dziećmi pozwoliły na ocenę i rozeznanie ich umiejętności pedagogicznych i teologicznych. Na podstawie spostrzeżeń zebranych podczas wizytacji siostra Łozińska wyróżniła kilka grup katechetek³¹, poczynawszy od nauczycielek bardzo słabo przygotowanych, bez talentu pedagogicznego, poprzez dobre katechetki, ale ze słabym przygotowaniem teologicznym lub pedagogicznym, aż do grupy nauczycielek młodych, pełnych entuzjazmu i zapału, chętnych do samokształcenia, przejawiających talent pedagogiczny i duchową troskę. Spostrzeżenia powizytacyjne pomogły siostrze Łozińskiej rozeznaczyć potrzeby doskonalenia zawodowego, ich rodzaj i zakres. Swoimi opiniami podzieliła się z biskupem ordynariuszem i wysunęła projekt zorganizowania kursu katechetycznego, który wyrównałby poziom kwalifikacji zawodowych nauczycielek religii. W swych działaniach siostra Aniela miała wsparcie w grupie katechetek dojrzałych zawodowo i duchowo, dobrze przygotowanych i postrzegających swoją pracę katechetyczną jako misję wychowawczą wobec Kościoła i społeczeństwa.

Warunkiem uzyskania misji kanonicznej było ukończenie rocznego kursu katechetycznego. Pierwszy kurs katechetyczny w roku szkolnym 1919/20 prowadzony był przez biskupa Wincentego Tymienieckiego, jeszcze proboszcza parafii św. Stanisława Kostki w Łodzi. Biskup ordynariusz zdawał sobie sprawę z niedostatecznego przygotowania zawodowego katechetek, dlatego chciał zapewnić im możliwość stałego samokształcenia, jak również zorganizować i ujednolicić pracę katechetyczną w diecezji. Dlatego powierzył siostrze A. Łozińskiej zorganizowanie dla katechetek kursów teologicznych i pedagogicznych w celu podniesienia jakości posługi katechetycznej w diecezji. Od października 1922 r. rozpoczęły się roczne diecezjalne kursy katechetyczne, w których uczestniczyły katechetki łódzkich szkół³². Zajęcia rocznego kursu katechetycznego odbywały się w domu wspólnoty siostr urszulanek SJK przy ul. Czerwonej 6 w Łodzi³³. Całą administracją kursu (plan zajęć, organizacja, sprawy personalne kursantek itp.) zajmowała się siostra A. Łozińska, była ona również autorką pierwszego programu kursu katechetycznego w roku szkolnym 1922/23.

Po trzech latach siostra Aniela w porozumieniu z władzami zgromadzenia wysunęła projekt organizowania kursów wakacyjnych w wiejskich domach urszula-

³¹ Por. M. Piaszyk, *Zakonnice w Łodzi międzywojennej...*, art.cyt.

³² Por. J. Ledóchowska, *Życie i działalność...*, dz.cyt.

³³ Por. tamże.

nek³⁴. Projekt łączył doskonalenie zawodowe katechetek z propozycją wypoczynku. Pionierski pomysł siostry Anieli zyskał akceptację matki generalnej. W marcu 1926 r. matka Urszula Ledóchowska otrzymała od biskupa W. Tymienieckiego ustne pozwolenie na prowadzenie kursu katechetycznego poza diecezją, to jest w domu macierzystym zgromadzenia w Pniewach koło Poznania. Kurs ten dał początek całej serii kursów wakacyjnych, które odbywały się nieprzerwanie aż do wybuchu wojny w 1939 r. w różnych domach urszulańskich, m.in. w Kazimierzu, Otorowie, Lipnicy.

Z upoważnienia władz diecezjalnych odpowiedzialna za organizację i przebieg tych kursów, program, wykładowców, plan zajęć, bazę lokalową itp. była siostra A. Łozińska. W pierwszych latach istnienia kursów siostra Aniela prowadziła również wykłady. Były to zajęcia z metodyki religii, wybranych zagadnień z pedagogiki i dydaktyki oraz zajęcia z etyki i historii Kościoła. Do prowadzenia kursów włączały się również inne siostry, np. wykłady z dogmatyki prowadziła siostra Zofia Cywińska, zajęcia z liturgiki – siostra Pia Leśniewska.

4.3. ZEBRANIA KATECHETEK

Pod patronatem Kurii Diecezjalnej siostry organizowały dla katechetek krótkie formy doskonalenia zawodowego, których celem była bieżąca korekta jakości i poziomu nauczania religii. Jedną z takich form doskonalenia zawodowego nauczycielek religii, podejmowaną przez szare urszulanki, były tak zwane „zebrania katechetek”³⁵. Z ramienia Kurii Diecezjalnej planowała je i organizowała również siostra A. Łozińska. Jako wizytatorka najwięcej wiedziała o przygotowaniu zawodowym, potrzebach, warunkach pracy, trudnościach szkolnych. Najczęściej przedmiotem tych zebrań były lekcje praktyczne, połączone z dyskusją, referatem pedagogicznym lub metodycznym jako uzupełnienie i wyjaśnienie zaobserwowanych zdarzeń edukacyjnych. Podczas zebrań omawiane były również aktualne sprawy związane z życiem szkoły i Kościoła oraz zagadnienia porządkowe. Spotkania katechetyczne cieszyły się dużym powodzeniem, a frekwencja była niemal stuprocentowa. Z myślą o podnoszeniu kwalifikacji zawodowych katechetek od roku szkolnego 1926/27 organizowane były przez wizytatora lekcje wzorcowe³⁶. Raz w miesiącu w poszczególnych szkołach, w ramach zajęć lekcyjnych, były prezentowane lekcje pokazowe. Do prowadzenia lekcji typowane były przez wizytatora katechetki o dużych umiejętnościach dydaktycznych i wiedzy teologicznej. Z relacji zebranych w archiwach archidiecezjalnych wynika, że często lekcje prowadziły siostry urszulanki. Inną funkcją tych comiesięcznych spotkań katechetek była pomoc sióstr w praktycznym przygotowaniu zajęć, projektowaniu długoterminowych zajęć lekcyjnych czy innych czynności nauczycielskich. Często takie ogólne spotkania kończyły się

³⁴ Por. A. Górka, *75 lat obecności i pracy bł. Urszuli Ledóchowskiej i jej Zgromadzenia w Łodzi 1922–1997*, *Łódzkie Studia Teologiczne* 7 (1998), 285–292.

³⁵ Por. tamże.

³⁶ Por. B. Sidorowska USJK, *Udział Sióstr Urszulanek Serca Jezusa Konającego w zdobywaniu kwalifikacji zawodowych katechetek na terenie Łodzi w latach 1922–1939*, Warszawa 1971, mps pracy magisterskiej, Biblioteka UKSW w Warszawie, 32–35.

indywidualną konsultacją nauczycielki z siostrą – rozmową, która wiele wносиła w głębsze rozumienie misji i posłannictwa Kościoła³⁷. Systematyczne kontakty katechetek z szarymi urszulankami przyczyniały się do lepszego rozumienia misji i posłannictwa katechetek w Kościele lokalnym.

4.4. TROSKA O ROZWÓJ DUCHOWY KATECHETEK

Zasadniczym celem pracy sióstr urszulanek z nauczycielkami była pomoc w zdobywaniu kwalifikacji zawodowych i rozwój metod pedagogicznych. Jak pisała siostra Barbara Sidorowska, do pełnego apostołowania poprzez katechizację nie wystarczy wiedza teoretyczna i metodyczna – potrzeba pogłębionego życia duchowego, życia wiarą. Dlatego siostry uznały, że drugim filarem oddziaływań powinno być umacnianie i pogłębianie życia wiarą, życia wewnętrznego. Praktycznie odbywało się to w ten sposób, że na każdym kursie czy spotkaniu były wykłady z duchowości oraz zarezerwowany czas na pogłębioną modlitwę osobistą³⁸. W ramach doskonalenia zawodowego siostry urszulanki starały się proponować tematy związane z teologią duchowości, modlitwą, życiem sakramentami. Prowadzone przez siostry zajęcia i osobiste kontakty miały na celu wsparcie i inspirację do większego zaangażowania apostołskiego nauczycielek religii, co możliwe jest, gdy opiera się na dojrzałym rozumieniu swojego miejsca w Kościele i właściwej duchowości.

Istotną formą pogłębiania życia wewnętrznego katechetek były rekolekcje organizowane przez siostry urszulanki w okresie Wielkiego Postu w kaplicy domu zgromadzenia przy ul. Czerwonej. Z czasem formuła rekolekcji rozszerzyła się o nauczycielki różnych przedmiotów ze szkół łódzkich. Uczestniczyło w nich przeciętnie od 200 do 300 osób. Nauki rekolekcyjne były głoszone wieczorną porą przez trzy kolejne dni, głównie przez profesorów Seminarium Diecezjalnego. Rekolekcje kończyły się spowiedzią i wspólną Mszą św., której najczęściej przewodniczył biskup W. Tymieniecki³⁹. Mimo braku warunków lokalowych, a tym samym rekolekcyjnego komfortu, atmosfera spotkań rekolekcyjnych była serdeczna i rodzinna.

Z inicjatywy sióstr, wobec budzących się potrzeb formacyjnych wśród samych nauczycielek, w kaplicy odbywały się również prelekcje i wykłady o problematyce społecznej i światopoglądowej, w których oprócz katechetek brały udział inne nauczycielki szkół łódzkich⁴⁰.

Matka Urszula Ledóchowska oprócz edukacji przyszłych nauczycielek dużą wagę przywiązywała do pogłębienia życia wewnętrznego kobiet. Temu celowi najlepiej, jej zdaniem, służyła Sodaliczka Mariańska⁴¹. Na prośbę matki U. Ledóchowskiej biskup ordynariusz w styczniu 1923 r. wyraził zgodę na erekcję Sodaliczki

³⁷ Por. P. Mazur, *Św. Urszula Ledóchowska – wychowawczyni...*, dz.cyt.

³⁸ Por. B. Sidorowska USJK, *Udział Sióstr Urszulanek SJK...*, dz.cyt., 30–33.

³⁹ Por. Zob. Matka Urszula Ledóchowska, *Kronika Zgromadzenia Sióstr Urszulanek Serca Jezusa Konającego*, Warszawa 1992, 17–19.

⁴⁰ Por. tamże.

⁴¹ Por. U. Ledóchowska, *Przemówienie do uczestniczek Zjazdu Sodaliczki Mariańskiej*, Poznań 1928, w: *Wybór przemówień 1915–1939*, Rzym 1981, 52–56.

Mariańskiej w diecezji⁴². Zasadniczym celem Sodalicji było wyrobienie wewnętrzne członkiń i przygotowanie ich do pracy apostołskiej. W realizację tego przedsięwzięcia matka Urszula angażuje się osobiście, a kiedy nie ma takiej możliwości – korespondencyjnie⁴³. Pisała do jednej z sodalisek o celach organizacji: „Aby miłość ku Maryi, Matce naszej, coraz bardziej ku Boskiemu Sercu Jezusa pociągała, byście coraz gorliwiej pracowały dla chwały Bożej i dla zbawienia dusz. Potrzeba, tak bardzo potrzeba gorliwych pracowników na niwie Pańskiej”⁴⁴.

Zebrania Sodalicji odbywały się w Łodzi, w domu sióstr przy ul. Czerwonej, raz w miesiącu, pod przewodnictwem zarządu, w skład którego wchodził: moderator – kapłan, prezes i sekretarka⁴⁵. Święta Urszula osobiście kierowała stowarzyszeniem, w latach 1923–1925 brała czynny udział we wszystkich zebraniach rozwijającej się Sodalicji, a swoimi przemówieniami rozbudzała zapał apostołski do szerzenia Królestwa Serca Jezusowego i dążenie do zjednoczenia z Bogiem z pomocą Maryi⁴⁶. Do łódzkich sodalisek mówiła o złączeniu z Bogiem, o dobroci, o nabożeństwie do Maryi, o wierności w praktykach pobożnych, o pokorze.

Sodalicja Mariańska działała w ramach sekcji: Modlitwy za Kapłanów, Krucjaty Eucharystycznej i Charytatywnej. Każda z sekcji opracowywała swój program działań, dostosowany do celu i potrzeb grupy⁴⁷. Organizacja wśród nauczycielek rozwijała się szybko, 17 czerwca 1923 r. odbyło się przyjęcie 40 pań do Sodalicji. Każdego roku przybywało kandydatek w szeregach organizacji. Duży wkład i zaangażowanie w propagowanie oraz rozwój idei Sodalicji miała siostra Maria Cierpicka, która przez wiele lat pełniła funkcję sekretarki. Siostra Maria, rozumiejąc potrzebę rozwoju duchowego pań katechetek-sodalisek, zorganizowała dla nich biblioteczkę dobrej lektury, dzięki którym panie mogły pogłębić swoją wiedzę nie tylko katechetyczną i pedagogiczną, ale również ascetyczną⁴⁸.

4.5. KRUCJATA EUCHARYSTYCZNA

Dopełnieniem katechizacji szkolnej były: katechizacja w parafii i organizacje katolickie. Największy wpływ na katechizację łódzką miała Krucjata Eucharystyczna. Na polską ziemię ten ruch religijny przeszczepiła św. Urszula Ledóchowska⁴⁹. Celem tej organizacji było włączanie dzieci po Pierwszej Komunii Świętej do pracy nad szerzeniem Królestwa Serca Jezusa w świecie poprzez przyjaźń z Jezusem. Dom przy ul. Czerwonej stał się miejscem cotygodniowych zebrań Krucjaty Eucharystycznej. Setki dzieci spędzały tu radośnie i pożytecznie zarówno niedzielne, jak

⁴² Por. J. Ledóchowska, *Życie i działalność...*, dz.cyt.

⁴³ Por. B. Sidorowska USJK, *Udział Sióstr Urszulanek SJK...*, dz.cyt., 24–27.

⁴⁴ Por. tamże, 38–39.

⁴⁵ Por. A. Górka, *75 lat obecności i pracy bł. Urszuli i jej Zgromadzenia w Łodzi 1922–1997*, w: *Apostolka Łodzi...*, 33–35.

⁴⁶ Zob. J. Ledóchowska, *Życie i działalność...*, dz.cyt. 267–268.

⁴⁷ Poślaniec św. Urszuli 1 (1929), 13.

⁴⁸ Poślaniec św. Urszuli 4 (1929), 69.

⁴⁹ Por. J. Zdybicka, *Otworzyć serce. Apostolstwo matki Urszuli Ledóchowskiej*, Warszawa 2003, 80–92.

i świąteczne popołudnia. Był czas na modlitwę, półgodzinną adorację Najświętszego Sakramentu, a także na zabawę. Krucjata Eucharystyczna w Polsce rozwijała się bardzo szybko, w 1939 r. zrzeszała ok. 200 tysięcy dzieci, z czego duża część rekrutowała się właśnie z diecezji łódzkiej. Od początku istnienia ruchu centrala Krucjaty w Polsce mieściła się w domu zakonnym Sióstr Urszulanek w Łodzi przy ul. Czerwonej. To tutaj katecheci z całej Polski zaopatrywali się w krucjatowe czasopismo, odznaki krucjackie, wzory mundurków, projekty sztandarów oraz w inne pomoce. W Łodzi wydawano „Orędowniczek Eucharystyczny” i „Mały Orędowniczek Eucharystyczny” – periodyk ruchu, zawierający cieszące się dużym zainteresowaniem, a pisane przez matkę Urszulę Ledóchowską, opowiadania, takie jak: *Z urwisa bohater*, *Dzikusek* i inne⁵⁰. Jak ważny był to periodyk dla młodych rycerek i rycerzy, świadczy fakt, iż pierwszy nakład „Orędowniczka Eucharystycznego” w 1925 r. wyniósł 200 egzemplarzy, natomiast ostatni, z maja 1939 r., sięgał niemal 100 tys. Na łamach pisemka siostry inicjowały rozmaite akcje, łączące wszystkich uczestników Krucjaty. Na przykład w 1929 r. na łamach pisma matka Urszula Ledóchowska zachęciła dzieci do napisania kilku słów do Ojca Świętego z okazji pięćdziesięciolecia jego święceń kapłańskich. W odpowiedzi otrzymała od dzieci blisko 2 tys. listów, które zostały oprawione w 9 grubych tomów i wręczone Papieżowi na prywatnej audiencji.

W styczniu 1928 r. organizacja została zatwierdzona przez władze szkolne na równi z innymi i mogła swobodnie rozwijać się na terenie państwowych placówek edukacyjnych. Krucjata stawiała swoim członkom wysokie wymagania, oczekiwała rzetelnej pracy nad sobą i wytrwałości w dążeniu do wskazanych ideałów. Dzięki temu w szkole powstawała pewnego rodzaju elita dziecięca, która swoją postawą, zachowaniem i sumiennym wypełnianiem obowiązków była rodzajem dziecięcego apostolatu, które zdobywało uznanie rówieśników i wychowawców.

Wydarzeniem nie tylko dla mieszkańców Łodzi, ale i całego kraju, były doroczne Dni Krucjaty, podczas których dzieci manifestowały swoją miłość do Jezusa Chrystusa Króla. Pierwszy Dzień Krucjaty odbył się w Łodzi w 1927 r. i zgromadził ponad 2 tys. dzieci z całej Polski. W uroczystości uczestniczyła matka Urszula Ledóchowska, wygłosiła przesłanie do zebranej społeczności Bożych rycerzy⁵¹. Matka Urszula zanotowała to wydarzenie w *Kronice*: „29 maja – cudowny, jasny dzień po deszczach i niepogodzie. Dzieci to sobie wyprosiły. Około 7.30 idziemy do katedry. Już tam roi się na placu od dzieci należących do Krucjaty. Ze znaczkami, każda Krucjata ze swoją przewodniczką i sztandarem, do dwóch tysięcy dzieci! [...] Po Mszy świętej ks. Biskup poświęcił sztandar Łódzkiej Krucjaty Eucharystycznej. Po nabożeństwie dzieci poszły na Czerwoną. Orkiestra prowadziła. Tam śniadanie. Potem akademie [...]. Po skończonej akademii dzieci uszykowały się w pochód czwórkami, ze sztandarami. Imponujący pochód dzieci ciągnął się na przestrzeni co najmniej kilometra [...], z godzinę trwał ten pochód, aż doszliśmy do kościoła Matki Bożej Zwycięskiej. Na placu przed kościołem był ustawiony ołtarz. Przyniesiono Najświętszy Sakrament w monstrancji. Ksiądz prałat Kaczyński ślicznie do dzieci

⁵⁰ Por. J. Ledóchowska, *Życie i działalność...*, dz.cyt.

⁵¹ Ks. J. Szeremeta, *Łódzka Krucjata Eucharystyczna*, Niedziela nr 12, 2001.

przemówił. Przepiękna uroczystość zakończyła się błogosławieństwem. Śliczny był ten pierwszy «Dzień Krucjaty» w Polsce»⁵².

Krucjata Eucharystyczna zawdzięczała swój szybki rozwój oraz duży zasięg i skuteczność formacyjną niestrudzonej energii i staraniom św. Urszuli oraz sióstr urszulanek. Matka z całym zaangażowaniem uczestniczyła w Kongresach Eucharystycznych (Poznań, Łódź, Inowrocław, Radom), na których wygłaszała odczyty, szerząc idee chrześcijańskiego życia Eucharystią oraz ideały Krucjaty.

5. PODSUMOWANIE

Ten krótki, syntetyczny zarys działalności sióstr urszulanek Serca Jezusa Konającego w diecezji łódzkiej wskazuje, że szarourszulańskie domy na stałe wpisały się w krajobraz miasta i diecezji. Opracowanie nie wyczerpuje zakresu i rodzaju posługi apostolskiej sióstr urszulanek w diecezji łódzkiej, szkicuje jedynie dynamiczną odpowiedź Założycielki i sióstr urszulanek na znaki czasu oraz sytuacje społeczne w aspekcie wspierania działań katechetycznych i wychowawczych w początkach istnienia diecezji łódzkiej. Święta Urszula Ledóchowska i jej nowo powstałe zgromadzenie z całym oddaniem skutecznie włączyło się w pracę na rzecz wychowania młodych pokoleń łodzian przez m.in. pomoc katechetom i wychowawcom. Poin-tą tego opracowania mogą być słowa biskupa Włodzimierza Jasińskiego, drugiego ordynariusza diecezji łódzkiej, który znał osobiście matkę Urszulę Ledóchowską i pracę jej sióstr. Zapytany, czym można wytłumaczyć tak wielką skuteczność i powodzenie działalności matki Urszuli, odpowiedział:

„Zaletą pracy matki Urszuli i jej Zgromadzenia jest:

- aktualność uwzględniająca potrzeby łódzkiej społeczności,
- pomysłowość w szukaniu dróg wiodących dzisiejszego człowieka do Boga,
- żarliwa wytrwałość, by słowa modlitwy Pańskiej «święć się imię Twoje, przyjdź Królestwo Twoje» znalazły szybką i najpełniejszą realizację.

Ten program... stał się treścią pracy urszulańskiej»⁵³.

Na terenach łódzkich uwidoczniła się elastyczność i dalekowzroczność Założycielki zgromadzenia, przejawiająca się w umiejętności wnikliwej analizy rozmaitych zjawisk społecznych, po to, by dawać najskuteczniejszą odpowiedź na aktualne potrzeby społeczeństwa, a zwłaszcza tej jego części, która z ewangelizacyjnego punktu widzenia oczekuje jej najbardziej – dzieci, młodzieży i ubogich. Obserwując pracę sióstr w obecnych wspólnotach urszulańskich na terenie diecezji, zauważyć można podobne oddanie w służbie Bogu i ludziom, a także staranie o mądrą kontynuację rozpoczętych przez Założycielkę i pierwsze siostry działań apostolskich, z przystosowaniem do obecnych potrzeb i możliwości.

⁵² Zob. U. Ledóchowska, *Kronika Zgromadzenia...*, dz.cyt., 106–107.

⁵³ Por. A. Górską, *75 lat obecności i pracy bł. Urszuli Ledóchowskiej...*, art.cyt., 51–52.

BIBLIOGRAFIA

- Czosnykowski Z., *Ksiądz Wincenty Tymieniecki pierwszy biskup łódzki jako duszpasterz*, Łódź: Wydawnictwo Diecezji Łódzkiej 1963.
- Górska U., *Błogosławiona Urszula Ledóchowska – Apostolka Łodzi*, w: *Apostolka Łodzi święta Urszula Ledóchowska i jej zgromadzenie w Łodzi 1922–2012*, red. T. Rogowski, Łódź: Parafia św. Urszuli Ledóchowskiej 2012, 9–32.
- Historia Kościoła łódzkiego*, red. ks. K. Dąbrowski, Łódź: Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie 2012.
- Krupecka M., *90 lat obecności Sióstr Urszulanek Serca Jezusa Konającego w Łodzi i w Kościele Łódzkim*, w: „Otrzymała od Ducha Świętego wielki charyzmat”. *Św. Urszula Ledóchowska i Urszulanki Serca Jezusa Konającego*, red. M. Krupecka, W. Misztal, Kraków: Uniwersytet Papieski Jana Pawła II Wydawnictwo Naukowe 2012.
- Kujawska M., *Matka Urszula Ledóchowska*, Kielce 1947.
- Ledóchowska J., *Życie i działalność Julii Urszuli Ledóchowskiej*, Poznań: Pallottinum 1975.
- Ledóchowska M. U., *Kronika Zgromadzenia Sióstr Urszulanek Serca Jezusa Konającego*, Warszawa: Zgromadzenie Sióstr Urszulanek SJK 1992.
- Mazur P., *Św. Urszula Ledóchowska – wychowawczynie matek i wychowawcyń*, w: *Polka w Europie. Św. Urszula Ledóchowska. Materiały z sesji naukowej (KUL, 21–22 V 2004)*, red. M. Chmielewski, Z.J. Zdybicka, M. Ziółkowska, Lublin: Wydawnictwo Muzyczne Polihymnia 2005, 103–126.
- Orzechowska J., *Podwórka Piotrkowskiej*, Łódź: Centrum Inicjatyw na Rzecz Rozwoju „Regio” 2011.
- Zdybicka Z.J., *Otworzyć serce. Apostolstwo matki Urszuli Ledóchowskiej*, Warszawa: Wydawnictwo Verbinum 2003.
- Zgromadzenie Sióstr Urszulanek Serca Jezusa Konającego. Szkic historyczny, stan aktualny*, Poznań–Warszawa 1981.
- Zgromadzenie Sióstr Urszulanek Serca Jezusa Konającego. Zmarłe siostry 1907–2005*, Warszawa: Arwil 2006.

PROMOTING RELIGIOUS TEACHING AND EDUCATIONAL ACTIVITIES BY THE URSULINES OF THE AGONIZING HEART OF JESUS AT THE BEGINNING OF THE DIOCESE OF ŁÓDŹ

Summary

The article describes the promotion of religious teaching and education activities by Ursulines of the Agonizing Heart of Jesus at the beginning of the diocese of Łódź. After a short characteristic of socio-economic situation of the diocese of Łódź and the formation of Church institutions we present the main directions of bishop Wincenty Tymieniecki's pastoral care. Out of many problems that the young diocese coped with the diocesan bishop paid special attention to education of children and youth. At the request of bishop Wincenty Tymieniecki mother Urszula Ledóchowska sent her sisters to pastoral work and mainly to work in the area of religious teaching and education. In 1918-1939 saint Urszula started her work in five towns on the territory of the diocese of Łódź: Łódź, Ozorków, Arturówek, Kazimierz and Łęczyca. The direct reason why grey Ursuline sisters were invited to Łódź was to supervise religious education in the diocese, coordinate religious education and religion classes at schools. In order to help lay religious teachers carry out their mission Ursuline sisters got involved in their professional training, deepening of religious knowledge and development of spiritual life. The sisters devoted themselves wholeheartedly to that task with a great support on the part of their foundress. The article shows more important formation activities which were taken up by the congregation mainly in Łódź.

Key words: Christian education, religious education class, spiritual formation, Eucharistic Crusade, Marian sodality